

Utredning av förutsättningar för ytterligare seniorcenter i Täby kommun

Utredningsenheten
Camilla Karlsson, Eini Ruottinen
2022-05-10
Dnr SON 2022/200-74

Innehåll

Bakgrund.....	3
Utredningens genomförande	3
Utredningens resultat	3
Kommunens ansvar	3
Social isolering.....	4
Befintligt seniorcenter i Täby kommun	4
Tidigare seniorcenter i Täby kommun.....	5
Nå socialt isolerade seniorer.....	5
Befolkningsprognos för seniorer de kommande tio åren.....	6
Lokal för seniorcenter i Täby kyrkby	7
Föreningsbidrag – Stöd till sociala insatser.....	8
Föreningar med social verksamhet	8
Bibliotekens arbete med seniorer.....	8
Utredningens slutsatser och rekommendationer	9
Förutsättningar för seniorcenter vid vård- och omsorgsboende Täby kyrkby	9
Förutsättningar för att etablera seniorcenter i befintliga bibliotek i samarbete med föreningar	10
Rekommendationer	11

Bakgrund

I ”Den politiska inriktningen för Täby kommun under mandatperioden 2019-2022” gavs utredningsuppdrag gällande förutsättningar för ytterligare seniorcenter. Uppdraget innefattar följande: *”Förutsättningar för ytterligare seniorcenter ska övervägas. Ett seniorcenter i anslutning eller som del av kommunens kommande vård- och omsorgsboende i Täby kyrkby ska särskilt utredas, liksom förutsättningar för att etablera seniorcenter i befintliga bibliotek med utnyttjande av kommunens särskilda föreningsbidrag för att motverka social isolering”.*

Utredningens genomförande

För att utreda förutsättningar för ytterligare seniorcenter har information inhämtats från olika seniorföreningar, avdelning äldreomsorg, nuvarande seniorcenter i Täby Centrum samt kommunens anhörigstöd. Därtill har samverkan skett med verksamhetsområdet kultur- och fritid utifrån bibliotekens möjlighet samarbete med seniorcenter och ytterligare verksamhet för seniorer.

Befolkningsprognos för seniorer de kommande tio åren i förhållande till befintliga bibliotek har sammanställts. Fastighetsavdelningen har utrett lokalfråga i Täby kyrkby.

Utredningens resultat

Kommunens ansvar

Enligt Socialtjänstlagen (2001:453), SoL, har kommunen det yttersta ansvaret för att enskilda får det stöd och den hjälp som de behöver. Socialnämnden ska främja förutsättningar för goda levnadsvillkor samt ta initiativ till och bevaka att åtgärder vidtas för att skapa goda förhållanden för äldre som har behov av samhällets stöd.

Socialnämndens insatser för den enskilde ska utformas och genomföras tillsammans med honom eller henne och vid behov i samverkan med andra samhällsorgan och med organisationer och andra föreningar. Socialnämnden bör genom hemtjänst, dagverksamheter eller annan liknande social tjänst underlätta för den enskilde att bo hemma och att ha kontakt med andra.

Social isolering

Enligt statistik från Statistikmyndigheten (SCB) beräknas 300 000 personer i Sverige vara socialt isolerade. För att räknas som socialt isolerad ska man bo ensam och inte träffa anhöriga, vänner eller bekanta oftare än ett par gånger i månaden. Efter ålderspensionen ökar den sociala isoleringen markant. Bland 75-84 åringarna är cirka 10 procent socialt isolerade. Bland de allra äldsta 85 år och äldre är andelen 15 procent. De äldre representerar även en högre andel av de personer som bedöms vara högradigt socialt isolerade. Med det menas de personer som har kontakt via telefon eller internet mer sällan än en gång i veckan.

Social isolering leder ofta till känsla av ensamhet som in sin tur kan ge psykiska och fysiska symtom. Ensamhet ses som ett folkhälsoproblem. Personer som bor i större städer känner sig ofta mer socialt ensamma. En stor riskfaktor för ensamhet är att nyligen ha förlorat sin partner. Det är av stor vikt att arbeta förebyggande för att tidigt nå personer som är eller riskerar att bli ensamma och socialt isolerade. Insatser att bryta isoleringar ger gynnsamma effekter för den enskilde men kan även påverka möjligheten att bo kvar i eget boende en längre tid.

Befintligt seniorcenter i Täby kommun

Täby kommun har seniorcenter på Lyktgränd vid Täby centrum. Seniorcenter har bland annat syftet att motverka social isolering och stödja kvarboende genom att erbjuda en öppen mötesplats för social gemenskap med meningsfulla aktiviteter. Målgruppen är personer 65 år och äldre som bor i eget boende, lever i icke vald ensamhet och som inte kan ta del av det sociala, kulturella och träningsutbud som finns i Täby.

Seniorcentret är öppet för alla seniorer som vill träffas, ta en fika och göra saker tillsammans. Det finns ett varierat utbud av aktiviteter, till exempel datorhjälp, intressegrupper, föreläsningar, evenemang och anpassade rörelsestunder.

Efter pandemin av Covid-19 har öppettiderna från och med maj 2022 återgått till att vara måndag till fredag kl 10-16. Seniorcentret har sett att antalet besökare kommit tillbaka till nivån innan pandemin. De ser även att flera nya deltagare kommer och att de oftast hittat dit genom digital information.

Seniorcentret har utvecklat sina digitala tjänster under pandemin. Både för att möta behovet av information men även för att bryta social isolering och upprätthålla upparbetade relationer inom verksamheten. Seniorcentret arbetade även fram nya arbetssätt för att nå ut till fler seniorer via digitala kanaler, bland annat genom att erbjuda föreläsningar och inspelade aktiviteter. Seniorcenter uppger att seniorer kommit in mer i den digitala utvecklingen och att de efterfrågar fler digitala aktiviteter.

Seniorcentret ser möjlighet till att digitalisera ytterligare samt att sprida redan befintliga aktiviteter. Olika sociala medier kan användas mer för att nå ut med information om verksamheten. Seniorcenter ser att digital verksamhet är ett viktigt komplement men att det fortsatt behöver finnas olika former av fysiska mötesplatser.

Seniorcentret har samverkan på olika sätt med ett flertal föreningar. De har stöd av volontärer, både som värdar och aktivitetsledare.

Tidigare seniorcenter i Täby kommun

Täby kommun har tidigare haft en filial till seniorcentret i Täby centrum som låg i Ångaren i Näsbypark. Filialen i Ångaren kom aldrig fullt ut igång bland annat på grund av pandemin. Då verksamheten på Ångarens särskilda boende under 2022 kommer att avvecklas är det inte möjligt att ha kvar någon seniorcenterverksamhet i lokalerna. Det har tidigare prövats att utvidga verksamheten i Skarpäng, Föreningsgården och Täby kyrkby som av olika anledningar inte gått att fullfölja, t.ex. lokal som inte varit lämplig och begränsade personalresurser.

Nå socialt isolerade seniorer

I kontakt med föreningar, seniorcenter och tjänstemän inom kommunen framkommer att det är en utmaning att nå de seniorer som är socialt isolerade och inte kommer till olika aktiviteter. Det påtalas att det är viktigt att förebyggande nå seniorer tidigt så att de redan har ett etablerat socialt nätverk när de blir äldre. Att få in fler yngre seniorer i olika aktiviteter och föreningar skulle också ge fler som kan bidra på olika sätt gentemot de äldre seniorerna.

Det behövs mer riktade och uppsökande insatser för att nå ut med information och för att stödja och motivera seniorer till att bryta isoleringen än det som ryms inom kommunens uppsökande äldrestöd och föreningarnas eget arbete. Det påtalas även att det behöver finnas en samordning för att nå ut med information om kommunens och föreningarnas verksamheter för seniorer.

Seniorcenter ser att det är viktigt att personalen inom seniorverksamheter arbetar aktivt med att motivera och inkludera seniorerna som kommer till verksamheten. Det behövs personal med yrkeskompetens för detta och kan inte bedrivas enbart med hjälp av volontärer. Även senioraktiviteterna behöver anpassas så de är inkluderande för nya deltagare. Det behöver även finnas en bredd i aktiviteterna för att möta behov inom målgruppen så brett som möjligt.

Befolkningsprognos för seniorer de kommande tio åren

Prognos för befolkningsutvecklingen i Täby kommun för medborgare över 65 år, i förhållande till nuvarande bibliotek, har tagits fram för perioden 2021 till 2031.

Befolkningsprognos Seniorer 65+ år	År 2021	År 2031
Hägernäs	1 063	1 211
Näsby park	2 247	2 548
Gribbbylund	1 415	1 700
Täby kyrkby	1 157	1 288
Skarpäng	872	955
Täby centrum	2 280	2 343

Utav de områden i Täby kommun som har bibliotek är det flest seniorer i Täby centrum samt Näsby park. Därefter kommer Gribbbylund, Hägernäs, Täby kyrkby samt Skarpäng.

Befolkningsprognos för de tio kommande åren specifikt för medborgare 85+ år och den procentuella utvecklingen för målgruppen.

Befolkningsprognos Seniorer 85+ år	År 2021	År 2031 (Ökning i %)
Hägernäs	117	181 (60%)
Näsby park	363	581 (60%)
Gribbylund	149	261 (75%)
Täby kyrkby	92	246 (270%)
Skarpäng	36	119 (300%)
Täby centrum	486	771 (60%)

Täby kyrkby och Skarpäng har en procentuellt större ökning av 85+ år de kommande tio åren än de andra områdena, men de kommer inte upp i liknande antal som beräknas för områdena Täby centrum och Näsby park.

Lokal för seniorcenter i Täby kyrkby

Samlokalisering för seniorcenter med kommande vård och omsorgsboende ”*Johannas Trädgård*”, som ligger i Täby kyrkby, har utretts av fastighetsavdelningen. Det kommer inte att finnas någon möjlig eller lämplig lokal i eller i anslutning till boendet. Omsorgsboendet kommer inte att ha några gemensamhetslokaler där verksamhet kan bedrivas. Kommunen har i eget bestånd ingen annan lokal i Täby kyrkby som skulle kunna vara lämplig för att inrymma ett seniorcenter. Det har inom uppdraget inte

utretts om det finns möjlighet att hyra extern lokal som är lämplig för ändamålet. Det finns möjlighet till seniorverksamhet i samverkan med biblioteket i Skolhagenskolan, Täby kyrkby, under vissa tider och dagar för planerade aktiviteter.

Föreningsbidrag – Stöd till sociala insatser

Socialnämnden avsätter varje år pengar för att stötta föreningar som verkar inom det sociala området. Bidrag kan sökas både av föreningar som bedriver kontinuerlig verksamhet inom ramen för socialnämndens verksamhet samt föreningar som med sina aktiviteter vill ta ett utökat socialt ansvar. För år 2022 har extra pengar budgeterats till föreningsbidrag med syfte att minska ensamhet hos äldre. 13 föreningar har ansökt och beviljats bidrag år 2022 för sina sociala insatser.

Föreningar med social verksamhet

Dialogmöte har skett vid två tillfällen med olika föreningar som har inriktning mot seniorer och sociala insatser. Föreningarna har fört fram synpunkter kring ytterligare seniorcenter samt arbetet för att nå socialt isolerade seniorer.

Föreningarna ser inte behov av ytterligare fast fysiskt seniorcenter. De beskriver att det finns behov av fler mötesplatser men att de behöver vara utspridda mer geografiskt i kommunen och att biblioteken kan vara en bra utgångspunkt för fler aktiviteter. Det ska vara lätt och nära att ta sig till senioraktiviteter. Föreningarna uttrycker att någon form av samarbete och samlokalisering med biblioteken är en bra väg framåt och att verksamheten kan vara ambulerande mellan dem.

Föreningarna påtalade att det i Täby kommun redan finns mycket avseende kommunens och föreningarnas aktiviteter och lokaler. Genom samordning kan det bli mer effektivt och nå ut till fler. Vissa föreningar har svårt att utveckla sin verksamhet i sina befintliga lokaler medan vissa föreningars lokaler inte nyttjas fullt ut.

Föreningarna beskriver att det är fortsatt viktigt att hjälpa seniorer att bli mer digitala. Seniorer kan behöva praktiskt stöd att komma igång och fortlöpande vid behov för att det ska fungera. En digital fixartjänst vore ett bra tillskott.

Föreningarna anser att behovet av social samvaro och aktiviteter är främst på dagtid men även på helger och under sommaren. Det är även viktigt med mötesplatser som är tillgänglighetsanpassade och lätta att ta sig till med bil eller kollektivtrafik.

Bibliotekens arbete med seniorer

Täby kommuns folkbibliotek utgör viktiga knutpunkter för information, läsning, lärande, möten och digital service. Biblioteken är inkluderande, tillgängliga och stimulerande och erbjuder ett brett utbud av medier och program både digitalt och

fysiskt. Utifrån sitt uppdrag är bibliotekslokalerna (förutom lokalen i Hägernäs) tillgänglighetsanpassade och är därmed ändamålsenliga för seniorverksamhet.

I Täby kommun ligger huvudbiblioteket mellan kommunhuset och Täby centrums galleria. Biblioteken i Täby kyrkby, Hägernäs, Gribbylund och Skarpäng ligger i anslutning eller i skollokaler. Näsby bibliotek ligger i Näsbyrums centrum.

De äldre låntagarna är den grupp som mest använder biblioteket till "analog" aktiviteter, som att läsa tidningarna, låna böcker alternativt får böcker levererade med *"Boken kommer"* eller talboksutskick. Medelåldern vid aktiviteter som bokcirkel och författarbesök är ofta hög, och en stor andel uppskattas vara över 75 år. Under pandemin var de äldre låntagarna frånvarande från biblioteket, men har nu återvänt.

Det uppfattas ofta vara "mjuka värden" som leder till biblioteksbesök för de äldre låntagarna. Som en social aktivitet för att röra på sig och ha ett mål, "se lite folk" eller sitta i tidningshörnan och prata lite. De äldre låntagarna vill gärna använda datorerna eller få hjälp med e-böcker eller Legimus (digital talbokstjänst).

Samarbete mellan bibliotek och nuvarande seniorcenter pågår på olika sätt. Ett exempel är att ett gemensamt projekt kring "Shared reading". Under projektets gång besöker personal från biblioteket seniorcentret och har social högläsning i grupp. Hittills är projektet mycket uppskattat och kommer att utvärderas längre fram.

Biblioteken är positiva till samarbete kring seniorer som är eller riskerar att bli socialt isolerade. De har inte egna resurser till att bedriva seniorcenter tillsammans med föreningar. Biblioteken ser positivt på ett samarbete med socialnämnden när det gäller seniorverksamhet. Eventuell utveckling av seniorverksamhet behöver ske i samverkan mellan kultur- och fritidsnämnden, socialnämnden och föreningar.

Utredningens slutsatser och rekommendationer

Förutsättningar för seniorcenter vid vård- och omsorgsboende Täby kyrkby

Förutsättningar för ytterligare seniorcenter har övervägts i utredningen. Ett seniorcenter i anslutning eller som en del av kommunens kommande vård- och omsorgsboende i Täby kyrkby har särskilt utretts.

Det kommande vård- och omsorgsboendet Johannas trädgård i Täby kyrkby är utformat på så sätt att det inte finns lämplig lokal för ett seniorcenter. Kommunen har inga egna lämpliga lokaler i anslutning till boendet. Det återstår då om det finns en lämplig lokal hos en extern hyresvärd vilket inte har utretts utifrån att befolkningsunderlag samt synpunkter från föreningar visat på andra behov.

Bedömningen och slutsatsen är att det saknas förutsättningar att etablera ett fysiskt seniorcenter i anslutning eller som en del av det kommande vård- och omsorgsboendet i Täby kyrkby.

Förutsättningar för att etablera seniorcenter i befintliga bibliotek i samarbete med föreningar

Vidare har utredningen sett över förutsättningar för att etablera seniorcenter i befintliga bibliotek med utnyttjande av kommunens särskilda föreningsbidrag för att motverka social isolering.

Biblioteken är en mötesplats för seniorer och deras aktiviteter som tex bokcirklar besöks ofta av seniorer. De ser möjligheter till samverkan med seniorcenter och föreningar för att motverka seniorers sociala isolering i form av fler aktiviteter riktade mot seniorer. Det kan även finnas resurser att tillgå i övrig verksamhet inom kultur- och fritidsnämnden för att bredda aktiviteterna.

Bibliotekens lokaler (förutom lokalen i Hägernäs) är tillgänglighetsanpassade och är väl lämpliga för aktiviteter för seniorer men det finns inte utrymme till fasta seniorcenter. Biblioteken saknar egna personalresurser för att täcka de behov som uppstår på ett fysiskt seniorcenter och i dess verksamhet.

Föreningar har uttryckt att det finns behov av fler mötesplatser över hela Täby kommun. De ser inget behov av ett ytterligare fast fysiskt seniorcenter utan tror att en ambulerande funktion som utgår från nuvarande seniorcenter till de olika biblioteken är att föredra. Föreningarna påtalar att det kan finnas samordningsvinster gällande deras och kommunernas tillgång till volontärer, aktiviteter och lokaler. Genom kartläggning och samordning kan arbetet mot social isolering bli effektivare och nå ut till fler seniorer.

Nuvarande seniorcenter uppger att det finns möjlighet att utveckla deras verksamhet. Deras kompetens och erfarenhet av senioraktiviteter i kombination med samordning av föreningar och bibliotek skulle använda kommunens resurser effektivt.

Bedömningen är att det finns förutsättningar och behov av att utveckla seniorcenter i samverkan med bibliotek och föreningar men det anses inte som nödvändigt att ha nya fasta lokaler. Genom samordning och utvecklande av ambulerande och digitala senioraktiviteter skulle seniorer kunna erbjudas fler aktiviteter i sitt närområde. Ambulerande verksamhet skulle kunna utformas så att aktiviteter erbjuds bestämda veckodagar på de olika biblioteken. På så sätt skulle det bli flera mindre seniorcenter spridda över kommunen.

För att det ska vara möjligt att genomföra någon form av ambulerande och digitaliserade senioraktiviteter behövs ytterligare resurser i form av personal. Personal som kan ambulerar mellan de olika senioraktiviteterna samt personal som har en samordningsfunktion mellan kommunens verksamhet och föreningarna.

Det är en utmaning att nå de seniorer som är socialt isolerade. Det behövs riktade och uppsökande insatser för att nå ut med information och för att stödja och motivera till att bryta isoleringen. Det kan ses som två delar, att tidigt förebygga social isolering och att arbeta med att bryta social isolering. Bedömningen är att det finns behov av att samordna information för att nå ut till fler seniorer samt att det finns förutsättningar att förebygga och motverka social isolering genom fortsatt digitalisering.

Rekommendationer

- tillsätta en samordnande funktion, motsvarande 100 procent av heltid, som stödjer föreningar och biblioteken i samarbetet kring seniorverksamheten samt utvecklar ambulerade och digitala senioraktiviteter
- utöka nuvarande seniorcenters bemanning med ytterligare 50 procent av heltid till genomförande av senioraktiviteter i samarbete med bibliotek och föreningar
- utreda vidare hur mer riktade och uppsökande insatser kan nå de seniorer som är socialt isolerade (tillgång till digital teknik, samlad information i gemensamma kanaler)